

Κριτική βιβλίου

Στο βιβλίο της, *Δικά μας παιδιά*, η Σοφία Νικολαΐδου καταπιάνεται -κατά τη γνώμη μου- με πολλά θέματα που απασχολούν την ελληνική κοινωνία ως ένα κομμάτι του δυτικού κόσμου και του παγκόσμιου γίνεσθαι. Ο τίτλος φέρει μια χαρακτηριστική δισημία: Δικά μας παιδιά, στην αργκό των νέων είναι οι φίλοι τους, οι οικείοι τους, αυτοί με τους οποίους μπορούν να μοιραστούν τις πιο μύχιες σκέψεις, ιδέες και επιθυμίες τους. Μερικές φορές μάλιστα χωρίς καν να χρειάζεται να μιλήσουν.

Δικά μας παιδιά όμως από την άλλη είναι όλα αυτά τα νέα παιδιά που παρελαύνουν από μπροστά μας στην εξέλιξη της μυθοπλασίας, με τα καλά τους και με τα στραβά τους, με τις αγωνίες, τις ανασφάλειες, τους φόβους τους αλλά και τα όνειρά τους. Είναι τα παιδιά όλων μας που σήμερα ζουν και μεγαλώνουν σε μονογονεϊκές οικογένειες ή και όχι κυρίως ως μοναχοπαίδια, οι millennials που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν σε συνθήκες οικονομικής επισφάλειας και κρίσης και αργότερα βίωσαν τουλάχιστον μία δεύτερη μεγάλη κρίση: την υγειονομική με όσα αυτή επέφερε και επέβαλε.

Στον πυρήνα της αφήγησης υπάρχει η στυγνή δολοφονία ενός έφηβου οπαδού, από μια συμμορία οπαδών αντίπαλης ομάδας (στη Θεσσαλονίκη κυρίως αλλά και πανελληνίως μας αγγίζει ως απόηχος πραγματικού γεγονότος). Γύρω από αυτό το κεντρικό γεγονός που διατρέχει όλο το βιβλίο άλλοτε φανερά και άλλοτε λιγότερο φανερά, θα ξετυλιχτούν τα νήματα της ζωής και της δράσης των ηρώων, και καθώς θα ξετυλίγονται αυτά τα νήματα η συγγραφέας με επιδέξιο τρόπο θα συνυφάνει τις ζωές τους σε έναν πυκνό, πολύχρωμο καμβά.

Ο Κωστής, η Τζίνα και ο Μάκης, τρεις έφηβοι μαθητές με τις αγωνίες τους, τα άγχη αλλά και τα όνειρά τους, συγκροτούν το τρίγωνο των βασικών πρωταγωνιστών: βαριούνται στο σχολείο (ο Κωστής μάλιστα υποφέρει από έναν συμμαθητή του, τον Φώτη), ασφυκτιούν στα σπίτια τους κάτω από το άγρυπνο βλέμμα των γονιών τους και καταφεύγουν στο όνειρο μέσα από τη μουσική. Αυτά τα παιδιά, με πρωτεργάτη τον Κωστή που φαίνεται πιο συνειδητοποιημένος, θα καταφύγουν στη μουσική ως ένα μέσο για να εκφραστούν, να αυτοπραγματωθούν και ίσως να διαμαρτυρηθούν. Θα ραπάρουν, θα ψάξουν μπιτάκια για να επενδύσουν μουσικά τις μπάρες τους. Η προσπάθεια αυτή θα τους ενώσει: και τους τρεις με τα τρυφερά δεσμά της φιλίας και τους δύο από αυτούς θα τους απογειώσει με τα δυνατά φτερά του έρωτα.

Ο Κωστής και η Τζίνα μεγαλώνουν σε μονογονεϊκές οικογένειες, ο Κωστής με τη μητέρα του Βάλια και η Τζίνα με τον πατέρα της Ιορδάνη, ενώ ο Μάκης και με τους δυο γονείς του. Από την άλλη απέναντί τους βρίσκεται ο Φώτης, μέρος της συμμορίας που δολοφόνησε τον νεαρό οπαδό, ο οποίος ασκεί συστηματικά βία εναντίον του Κωστή, μέσα στο σχολικό περιβάλλον χωρίς να αντιλαμβάνεται τίποτε κανένας από την εκπαιδευτική κοινότητα. Κάτω από τη μύτη των καθηγητών κυριολεκτικά. Κανένα από τα παιδιά που παρουσιάζονται δεν έχει αδέρφια ή και ξαδέλφια. Στην καλύτερη περίπτωση αδέρφια γίνονται οι φίλοι.

Η συγγραφέας όμως δίνει φωνή και στη γενιά των γονιών, στον κόσμο των ενηλίκων: Η Βάλια, η μητέρα του Κωστή, ξετυλίγει τη δική της ιστορία και εξομολογείται τις δικές της αγωνίες. Το ίδιο και ο πατέρας της Τζίνας, ο αστυνομικός Ιορδάνης που τον εγκατέλειψε η Λένια, η μητέρα της Τζίνας, όταν η κόρη της ήταν βρέφος. Δύο ακόμα μητέρες θα συμπληρώσουν το κάδρο, η μητέρα του Μάκη, η Ζωή, με την άνετη

καλοβαλμένη ζωή της, και η Στεφάνκα, η Βουλγάρα μητέρα του Φώτη, ένας άνθρωπος ταλαιπωρημένος, ξεζουμισμένος, που όμως την κρίσιμη στιγμή θα καταφέρει να ορθώσει μέσα από το στραπατσαρισμένο της κορμί ένα τεράστιο ανάστημα. Το κάδρο των αφηγηματικών προσώπων θα ολοκληρωθεί με τον Τσε, πατέρα του Φώτη, ανήθικου και αδίστακτου τυχοδιώκτη, και του Σίμου αστυνομικού στελέχους, διεφθαρμένου και διαπλεκόμενου με κάθε μορφή εξουσίας. Στο βάθος υπάρχουν κι άλλα πρόσωπα που εμπλέκονται με τη δολοφονία του οπαδού, πρόσωπα υπεράνω κάθε υποψίας με υψηλή κοινωνική θέση (ο υπουργός που πάει να βγάλει λάδι τον γιο του και να φορτώσει το έγκλημα στον Φώτη).

Στις αρετές του βιβλίου θα προσμετρήσω την πάλλουσα γλώσσα του, που καταφέρνει να ζωντανεύει κάθε ήρωα με τη δική του ιδιοσυγκρασία και, χωρίς να κάνει παραχωρήσεις σε μελοδραματισμούς, διατηρεί στο μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου έναν τόνο υπόγεια λυρικό. Τα μικρά ευσύνοπτα κεφάλαια που έχουν ως προμετωπίδα μπάρες και διατηρούν αδιάπτωτο το ενδιαφέρον για την εξέλιξη της πλοκής, και τέλος την κοινωνικοπολιτικά διεισδυτική ματιά της Νικολαΐδου που ενώ δεν χαρίζεται σε κανέναν, αγαπά με έναν ξεχωριστό τρόπο τους περισσότερους ήρωές της.

Θα κλείσω δίνοντας μια πολλαπλή (όχι όμως και εξαντλητική) απάντηση στο ερώτημα για ποιο πράγμα μιλάει το βιβλίο *Δικά μας παιδιά*.

Καταρχάς είναι ένα βιβλίο που μιλάει για τη δύναμη της τέχνης: να δίνει νόημα στη ζωή, να ανοίγει πόρτες, παράθυρα αλλά και δρόμους. Οι τρεις έφηβοι με τη βοήθεια της μουσικής απελευθερώνονται, μεταμορφώνονται και στο τέλος μοιάζει να μεταρσιώνονται. Η μουσική τούς ενώνει με έναν τρόπο βαθιά υπαρξιακό και τους δίνει τη δυνατότητα να υψώσουν τη φωνή τους: κυριολεκτικά και μεταφορικά. Μέσα από αυτήν αποκτούν κοινωνική υπόσταση.

Είναι επίσης ένα βιβλίο που μιλά για την αξία και τη σημασία της φιλίας και του έρωτα, για το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τη ρευστότητα που σήμερα χαρακτηρίζει όλη αυτήν την ατζέντα. Ταυτόχρονα όμως μέσα σε αυτό το υπαινικτικά ρευστό πλαίσιο (άραγε ο Φώτης επιτίθεται στον Κωστή εξαιτίας του καταπιεσμένου του ερωτικού πόθου προς αυτόν), ο Κωστής ως ο κεντρικός ήρωας συστήνει μια αδιαπραγμάτευτη σταθερά: είναι ανυποχώρητα και ανυπόκριτα αγαθός με μια έννοια ντοστογιεφσκική ή και χριστιανική που μας συγκινεί βαθιά (θα ενδιαφερθεί για τον Φώτη).

Είναι επίσης ένα βιβλίο στο οποίο, αν και η ταξική/κοινωνικοοικονομική διάσταση το διατρέχει συνολικά (η Βάλια που έρχεται από το χωριό να σπουδάσει στην πόλη, ο Ιορδάνης που μεγαλώνει σε ίδρυμα, η Λένια που μεγαλώνει μέσα στην αφθονία και τον πλούτο, και βέβαια ο υπουργός που θεωρεί ότι με τα λεφτά του μπορεί να εξαγοράσει τους πάντες), δεν υπάρχει ο ορίζοντας της συλλογικής κοινωνικής και πολιτικής δράσης παρά μόνο ως καρικατούρα. Ο Τσε (να υποθέσουμε από τον Τσε Γκεβέρα;) και η Λένια ως ψευτοαντάρτες πόλης καταδεικνύουν το αδιέξοδο μιας γενιάς που επαναστάτησε εκ του ασφαλούς (με τα λεφτά του μπαμπά όπως λέει χαρακτηριστικά και ο Πορτοκάλογλου). Ωστόσο ανοικτό παραμένει το ερώτημα για το μέλλον των κοινωνικοπολιτικών επίδικων σε συλλογικό επίπεδο: είναι άραγε κάπου γραμμένο στο τελευταίο κεφάλαιο;

Δικά μας παιδιά: ακούγοντας μια συνέντευξη του Λεξ μού ξεκαθάρισαν ακόμα περισσότερα κάποια πράγματα. Λέει σε μια συνέντευξή του ο γνωστός ράπερ ότι ραπάρει για τα δικά μας παιδιά, για όλους αυτούς που χωρίς να τους γνωρίζει είναι

στο ίδιο μήκος κύματος με αυτόν. Μόνο για αυτούς νιώθει μια ευθύνη, για αυτούς νιώθει ότι τραγουδά.

Η Νικολαΐδου πηγαίνει λίγο παραπέρα με το βιβλίο της *Δικά μας παιδιά*. Γιατί μέσα από το βιβλίο της καταφέρει να μας κάνει να νιώσουμε ότι μέσα στην οικογένεια (τη δική μας ή των άλλων), αλλά και έξω από αυτήν (στο σχολείο, στη γειτονιά, στο γήπεδο), όλα τα παιδιά που αγωνιούν, αγωνίζονται, λαχταρούν, ερωτεύονται, εμπνέονται, χτυπάνε και χτυπιούνται είναι τα δικά μας παιδιά. Και αφού όλα τους είναι δικά μας παιδιά έχουμε τουλάχιστον μια ευθύνη απέναντι τους: να σταθούμε δίπλα τους κι όχι απέναντί τους και να αφουγκραστούμε τις πιο βαθιές τους αγωνίες, όπως κι αν μας ακούγονται.

Βασιλική Παπαδοπούλου, Καθηγήτρια στη Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του ΑΠΘ